

рухомими мережевими формами організації в різних сферах діяльності. Сполучення ієрархічної організації, що має чітку вертикальну залежність елементів системи, з рухливою горизонтальною мережевою організацією дозволяє ефективно використовувати переваги зазначених структур.

Мережа – це структура, в якій елементи знаходяться у рівних горизонтальних відносинах взаємодії та координації. Ієрархія і мережа як організаційні структури мають свої переваги і недоліки, різні перспективи виявлення свого потенціалу в різних середовищах. Ієрархії та мережі як сукупність норм, правил, контрактів представлені у вигляді відносно відособлених, незалежних структур. Ефект від використання порівняльних інституційних переваг ієрархії й мережі досягається в їхній органічній єдності, що сприяє підвищенню їх цілісної (інституційної) конкурентоспроможності. Зростаюче значення мережевих структур у суспільстві поступово перетворює їх в основну організаційну форму постіндустріального суспільства.

Мережі являють собою нову ефективну форму партнерських відносин, що замінюють собою створення нового підприємства та дозволяють кожному учаснику зосереджувати зусилля на своїй основній діяльності і використовувати партнерство для придбання нових навичок та ресурсів. По суті, розвиток мережевих структур означає розвиток того, що у широкому сенсі розуміється як соціальний капітал, який є конче необхідним для успішної реалізації трансформаційних перетворень та адаптації до будь-яких кризових явищ у сучасній глобалізованій економіці.

Література

1. Цивільний кодекс України: Офіційний текст. - К.: Кондор, 2003. - 105 с.
2. Крыжановский В.Г. Реструктуризация предприятия / В.Г. Крыжановский. - М., 2005.- 192 с.
3. Dziobek C. Lessons from Systemic Bank Restructuring / C. Dziobek. - IMF, December 2007.
4. Синягин А. Выбор стратегии финансового оздоровления – реструктуризация или инкорпорирование? / А. Синягин // Рынок ценных бумаг. – 2007. - № 21.- С. 35-52.
5. Barron's finance and investment handbook / J. Downes, J.E. Goodman. - NY, 2005.- 427 p.
6. Пучкова С.И. Консолидированная отчетность / С.И. Пучкова, В.Д. Новодворский. - М.: ФБК-ПРЕСС, 2009.- 33 с.

338. 42

*Кошелева О.Г., к.е.н., доцент,
Донецкий национальный университет, м. Донецьк*

РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Діяльність у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність, згідно Господарського кодексу України, називається господарською, якщо вона здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, то вона класифікується як підприємництво або бізнес. Таким чином, регулювання бізнесу в Україні полягає в регулюванні його господарської діяльності.

Регулювання бізнесу через регулювання господарської діяльності розглядали такі автори як Ляшенко В.І. та Толмачова Г.Ф., які вказують на необхідність подальшого вдосконалення регуляторної політики в сфері господарювання [1, с. 60]. Гарагонич О.В. викреслив методи правового регулювання бізнесу в Чеських та Словацьких республіках [2, с. 5-7]. Щербіна В.С. узагальнив поняття та значення господарської діяльності як об'єкту регулювання [3, с. 7-9]. Васильців Т.Г. обґрунтував необхідність удосконалення державного регулювання не малого, а великого та середнього бізнесу, акцентував увагу на існуванні преференцій саме для малого бізнесу [4, с. 149]. Варналій З.С. розглядав регіональний аспект регулювання бізнесу через регулювання його діяльності [5, с. 114]. В роботі Бець М.Т. сформовано механізм регулювання результативності господарської діяльності, впровадження якого дозволить аналізувати господарську діяльність суб'єктів бізнесу з точки зору результативності [6, с. 8]. О. Андрєєв виділив етапи реформування дозвільної системи як одного з негативних факторів, що впливає на ведення бізнесу в Україні [7, с. 1-8], проте систематизація регулюючого впливу потребує подальшої розробки та вдосконалення.

Метою статті є аналіз систему регулювання великого, середнього та малого бізнесу в Україні та підготовка пропозицій щодо вдосконалення регулюючого впливу на їх господарську діяльність.

По даними оцінки бізнес регулювання «Ведення бізнесу 2001» України серед 183 держав займає 142 місце, причому найгірші показники по таким напрямам як отримання дозволу на будівництво, оподаткування, реєстрація та ліквідація підприємств та власності [8]. Тому, метою регулювання бізнесу в Україні повинно стати реалізація права кожного суб'єкту на підприємницьку діяльність, тобто на ведення бізнесу незалежно від форми власності, організаційно правовій форми та розмірів.

Основними проблемами в системі господарювання залишаються наступні: реалізація норм законодавства у сфері державної реєстрації суб'єктів господарювання; недосконалість дозвільної системи; питання ліцензування певних видів діяльності; неефективність системи державного нагляду (контролю); використання засобів регуляторної політики; рівень фінансової підтримки розвитку суб'єктів та податкового навантаження; ускладнена та неефективна система технічного регулювання та система державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обмежень.

Задля вирішення зазначених проблем в державі було розроблено пріоритетні напрями вдосконалення регулювання господарської діяльності, один з яких - усунення необґрунтованих підстав для здійснення заходів державного нагляду (контролю) органами державної влади та органами місцевого самоврядування [9]. Підґрунтям для вибору є значна кількість перевірок діяльності суб'єктів господарювання, згідно експертних висновків 95% підприємств за рік перевіряються різними службами, найбільша кількість перевірок припадає на органи державної податкової служби, державного пожежного нагляду, державної санітарно-епідеміологічної служби (без перевірки та дозволу двох останніх служб неможливо почати господарювати жодному суб'єкту).

Основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, як одного з найважливіших інструментів регулювання розвитку малого, середнього та великого бізнесу, закладені в Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5.04.2007 рік №877, згідно якого державний орган визначає критерії оцінки ступеню ризику від здійснення діяльності та встановлює періодичність контрольних заходів.

Суттєвим недоліком цього Закону є невизначеність відносно переліку органів, на які поширюється дія цього закону. Проте чітко зазначено, на які відносини не поширюється: здійснення заходів валютного контролю, митного контролю на кордоні; контролю за дотриманням бюджетного законодавства та використанням державного та комунального майна, банківського і страхового нагляду; інших видів спеціального державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання на ринку фінансових послуг; державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції; оперативно-розшукової діяльності, дізнання, прокурорського нагляду, досудового слідстві і правосуддя.

В контексті реалізації вищезазначеного закону було розроблено та затверджено постановами Кабінету Міністрів критерії розподілу суб'єктів бізнесу до тієї чи іншої групи ризику, аналіз яких дозволяє зробити деякі висновки. Розподіл суб'єктів господарювання за ступенем ризику їх господарської діяльності для забезпечення безпеки життя і здоров'я населення, навколишнього природного середовища та визначення періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю) здійснюється за критеріями в залежності від видів діяльності.

Таким чином, з метою здійснення державного нагляду за суб'єктами бізнесу дослідження дозволило класифікувати види нагляду (контролю) в залежності від господарської діяльності за наступними ознаками:

- 1) державний контроль за суб'єктами господарювання, що є страхувальниками загальнообов'язкового державного страхування (табл. 1);
- 2) державний контроль за усіма без виключення суб'єктами господарювання (важливих сфер життєдіяльності) (табл. 2);
- 3) державний контроль за суб'єктами бізнесу, що господарюють в певній галузі.

Для страхувальників, які набули статусу платників страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття та у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, застосовується один критерій оцінювання ступеню ризику від провадження господарської діяльності суб'єктами господарювання - повнота нарахування та сплати таких внесків.

Класифікація державного контролю (нагляду) за діяльністю суб'єктів бізнесу, що є страхувальниками загальнообов'язкового державного страхування

Вид страхувальника	Номер постанови	Кількість критеріїв	Ступеня (рівні)		
			Високий	Середній	Незначний
У сфері загальнообов'язкове державне пенсійне страхування	№775 від 3.09.2008 р.	1 критерій	Не частіше 1 разу на рік	Не частіше 1 разу на 2 роки	Не частіше 1 разу на 5 років
У сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	№ 345 від 15.04.2009 р.	1 критерій	Не частіше 1 разу на рік	Не частіше 1 разу на 2 роки	Не частіше 1 разу на 5 років
У сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності	№ 540 від 3.06.2009 р.	1 критерій	Не частіше 1 разу на рік	Не частіше 1 разу на 2 роки	Не частіше 1 разу на 5 років
У сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням	№547 від 3.06.2009 р.	5 критеріїв	Не частіше ніж один раз на рік	Не частіше ніж один раз на два роки	Не частіше ніж один раз на 5 років

Ступінь ризику від провадження господарської діяльності суб'єктами господарювання, що набули статусу страхувальників у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням оцінюють за наступними критеріями:

- 1) обсяг фонду оплати праці;
- 2) перевищення у звіті про нараховані внески, перерахування та витрати, розміру середньоденної допомоги по тимчасовій непрацездатності, вагітності і пологах над розміром середньоденної заробітної плати;
- 3) наявність простроченої заборгованості із сплати коштів страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням, порушення строків сплати страхових внесків;
- 4) неподання робочому органу виконавчої дирекції відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності передбачених законодавством звітів, порушення встановлених строків;
- 5) допущення неузгодженості у звітах, які подаються Фонду.

Згідно законодавства суб'єкти бізнесу класифікуються на три групи ризику, та в залежності від цього встановлюється періодичність здійснення контролю. Що стосується оцінювання ступеню ризику від провадження господарської діяльності і пов'язаних з державним наглядом (контролем) у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, то нелогічним є така періодичність, тому що з 1.01.2010 р. введено щомісячний персоніфікований облік, метою якого є накопичення та зберігання інформації про стаж та заробіток працівника протягом всієї трудової діяльності для подальшого використання при обчисленні розміру пенсії. Для цього підприємства надають до Пенсійного фонду відомості про заробіток та стаж своїх працівників.

Незалежно виду господарської діяльності усі суб'єкти бізнесу контролюються з боку держав відносно пожежної безпеки, впливу на навколишнє природне середовище, державного регулювання цін, безпеки життя та здоров'я населення та інших важливих сфер життєдіяльності (табл. 2).

На 1.01.2001 рік прийнято 9 постанов, які визначають критерії розподілу суб'єктів господарювання в залежності від господарської діяльності, щодо важливіших сфер життєдіяльності. Кількість критеріїв коливається від 1 (у сфері промислової безпеки та охорони праці) до 10 (щодо пожежної безпеки).

Класифікація державного контролю (нагляду) за діяльністю суб'єктів бізнесу,
щодо важливіших сфер життєдіяльності

Сфера або підстава для державного контролю суб'єкту	Номер постанови	Кількість критеріїв	Ступеня (рівні)		
			Високий	Середній	Незначний
Щодо пожежної безпеки	№1324 від 14.11.2007 р.	10 критеріїв	1 раз на рік	1 раз на 3 роки	1 раз на 5 років
Вплив на навколишнє природне середовище	№ 212 від 19.03.2008 р.	2 критерії	Не частіше 1 разу на рік	Не частіше 1 разу на 2 роки	Не частіше 1 разу на 3 роки
В сфері державного регулювання цін	№ 483 від 21.05.2008 р.	5 критеріїв	1 раз на рік	1 раз на 2 роки	Не існує
В сфері безпеки життя і здоров'я населення, навколишнього природного середовища	№493 від 28.05.2008 р.	3 критерії	1 раз на рік	1 раз на 3 роки	1 раз на 5 років
У сфері охорони здоров'я для безпеки життя і здоров'я населення	№ 843 від 10.09.2008 р.	1 група критеріїв	Не частіше 1 разу на рік	Не частіше 1 разу на 3 роки	Не частіше 1 разу на 5 років
Пов'язаної з виробництвом, випуском і реалізацією продукції (виконанням робіт, наданням послуг)	№1164 від 27.12.2008 р.	7 критеріїв	Не частіше 1 разу на рік	Не частіше 1 разу на 2 роки	Не частіше 1 разу на 3 роки
Діяльність, пов'язана із збиранням, обробленням, зберіганням, захистом і використанням інформації, що складає кредитну історію	№353 від 15.04.2009 р.	3 критерії	Один раз на рік	Один раз на 2 роки	Один раз на 5 років
У сфері промислової безпеки та охорони праці	№ 413 від 28.04.2009 р.	1 критерій	Не частіше 1 раз на 3 місяця	Не частіше ніж 1 раз на 12 місяців	При проведенні всебічної планової перевірки
Щодо виконання нормативу робочих місць для інвалідів	№1288 від 3.12.2009 р.	4 критерії	Один раз на рік	Один раз на 2 роки	Один раз на 5 років

Так, як найбільша кількість перевірок припадає на органи пожежної безпеки наведемо критерії розподілу суб'єктів господарювання на групи ризику:

порогова маса небезпечних речовин, категорії та групи небезпечних речовин;

категорія за вибухопожежною та пожежною небезпекою будинку та приміщення;

важливість для національної безпеки країни та забезпечення життєдіяльності населення;

кількість людей, що постійно або тимчасово можуть перебувати одночасно на об'єкті;

поверховість або висота будівель;

розташування споруд під землею;

наявність культурних, історичних та духовних цінностей;

рівень складності ліквідації можливої пожежі та її наслідків;

кількісна міра пожежної небезпеки, що враховує ймовірність настання негативних соціальних, екологічних та матеріальних наслідків від провадження господарської діяльності та можливий розмір втрат від виникнення ймовірної пожежі;

дотримання ліцензійних умов провадження діяльності, пов'язаної з наданням послуг і виконанням робіт протипожежного призначення.

Критерії віднесення суб'єктів господарювання, що повинні виконувати норматив робочих місць для працевлаштування інвалідів, до груп ризиків та строки контролю за ними представлені в табл. 3, невиконання цих нормативів приведе до застосування штрафних санкцій.

Норматив робочих місць для працевлаштування інвалідів складає у розмірі 4% середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік, а якщо працює від 8 до 25 осіб, - у кількості 1 робочого місця. Кількість планових та позапланових заходи, які здійснюються шляхом проведення перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та інших дій чітко прописана постановою та коливається від 3-4 разів на рік для групи з високим рівнем (наприклад, від діяльності суб'єктів господарювання, яка підлягає державному ветеринарно-санітарному контролю) у ризику до 1 разу на 5 років з незначним.

Критерії віднесення суб'єктів господарювання, що повинні виконувати норматив робочих місць для працевлаштування інвалідів, до груп ризиків та строки контролю за ними

	Високий	Середній	Незначний
Критерії віднесення			
виконання нормативу робочих місць для працевлаштування інвалідів	не виконують	не виконують	не виконують
подання відділенню Фонду соціального захисту інвалідів звіту про зайнятість та працевлаштування інвалідів;	не подають звіт про зайнятість і працевлаштування інвалідів	несвоєчасно подають звіт про зайнятість і працевлаштування інвалідів, допускають у ньому помилки, що призводять до несплати суми адміністративно-господарських санкцій і пені або сплати їх не у повному обсязі	Усі суб'єктів господарювання, що не віднесені до суб'єктів господарювання високого і середнього ступеня ризику
повнота нарахування та сплати адміністративно-господарських санкцій і пені за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування інвалідів;	не нараховують і не сплачують адміністративно-господарські санкції та пеню за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування інвалідів, мають прострочену заборгованість з їх сплати;	несвоєчасно та не у повному розмірі сплачують адміністративно-господарські санкції та пеню за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування інвалідів;	
виконання умов договору про надання відділеннями Фонду цільової позики, фінансової допомоги та дотації суб'єктам господарювання.	не виконують умови договору про надання відділеннями Фонду цільової позики, фінансової допомоги та дотації суб'єктам господарювання.		
Строки контролю			
	1 раз на рік	1 раз на 2 роки	1 раз на 5 років

Крім вищезазначених сфер з боку держави здійснюється контроль відносно певних видів діяльності, а саме: в галузі електроенергетики та сфері теплопостачання; у сфері телекомунікацій та надання послуг поштового зв'язку; у галузі залізничного транспорту; у сфері послуг електронного цифрового підпису; у сфері автомобільного транспорту; від діяльності суб'єктів господарювання, яка підлягає ліцензуванню Національною комісією регулювання електроенергетики та інші.

Таким чином, у рамках реалізації закону розроблено та впроваджено безліч критеріїв віднесення суб'єктів бізнесу до певної групи ризику від здійснення господарської діяльності.

Проте, один із останніх законодавчих актів, спрямовані на підтримку підприємництва, є закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов ведення бізнесу в Україні», який набрав чинності з 30.12.2009 р. Ціль прийняття закону - створення сприятливих умов для започаткування і ведення бізнесу в Україні, особливістю є внесення змін до 11 законів України. Основними змінами, зазначеними у документі, слід вважати:

значно зменшено розмір статутного (складеного) капіталу для новостворених товариств з обмеженою відповідальністю з 100 мінімальних заробітних плат, що існують на момент створення, до однієї (тобто на 1.04.2010 р. 88400 грн. до 884 грн.);

доповнено джерела фінансового та матеріально-технічного забезпечення державної пожежної охорони, будівництва об'єктів і споруд;

надано додаткових можливостей при оренді державного та комунального майна, тобто якщо чинний орендар, належним чином виконував свої обов'язки, та підготував усі документи належним

чином, він має першочергове право оренди; термін дії договору оренди не може бути меншим, ніж 5 років, якщо суб'єкт бізнесу не пропонує інший термін, до внесення змін термін діє був необмежений;

змінено умови ліцензування, так з переліку видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню, вилучено оптову торгівлю насінням, профдіяльність у сфері надання соціальних послуг, розробку проектів і проведення робіт з консервації, реставрації, реабілітації, музеєфікації, ремонту, пристосування пам'яток.

Крім цього, згідно закону до 1 січня 2011 р. введено мораторій за здійснення заходів державного контролю (нагляду) (рис. 1).

Рис. 1. Схема введення мораторію для спрощення умов ведення бізнесу в Україні

Аналіз існуючої системи регулювання довів необхідність її систематизації та уточнення, прийняті законодавчі акти тільки ускладнюють та не конкретизують підходи до системи, а тимчасові заходи є неефективні, так наприклад введення мораторію на здійснення заходів штовхається тільки ті суб'єкти бізнесу господарська діяльність яких відноситься до середньої та незначної групи ризику, проте строки проведення перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та інших дій щодо інших суб'єктів залишаються незмінними.

Література

1. Ляшенко В.И. Экономико-правовые предупреждения хозяйственных правонарушений / В.И. Ляшенко, А.Ф. Толмачова // Экономика и право – 2009. - №1. – С.55-62.
2. Гарагонич О.В. Правове регулювання підприємницької діяльності в Чеській та Словацькій республіках / Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / О.В. Гарагонич; НАН України. Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2004. – 20 с.
3. Щербина В.С. Господарське право України : навч. посіб. - 2-е вид., перероб. і доп./ В.С. Щербина. - К.: Юрінком Інтер, 2001. - 384 с.
4. Васильців Т.Г. Удосконалення державного регулювання підприємницької діяльності в Україні / Т.Г. Васильців // Стратегічні пріоритети. – 2009. - №1(10). – С.145-150.
5. Варналій З.С. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: [Монографія] / З.С. Варналій; за ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – С.220.
6. Бець М.Т. Механізм регулювання результативності господарської діяльності (на прикладі лісгосподарських підприємств): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.02 / НАН України; Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2001. – 19с.
7. Андреев О. Реформування дозвільної системи: етапи і проблеми / О. Андреев // Урядовий кур'єр. – 2008. – №105. – 10 июня. – С. 4.
8. Проект «Doing Business [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org>.
9. Концепція вдосконалення державного регулювання господарської діяльності : [Указ: №816/2007 від 03.09.2007 р.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.

Рецензент доктор екон. наук, професор Л.В. Шаульська